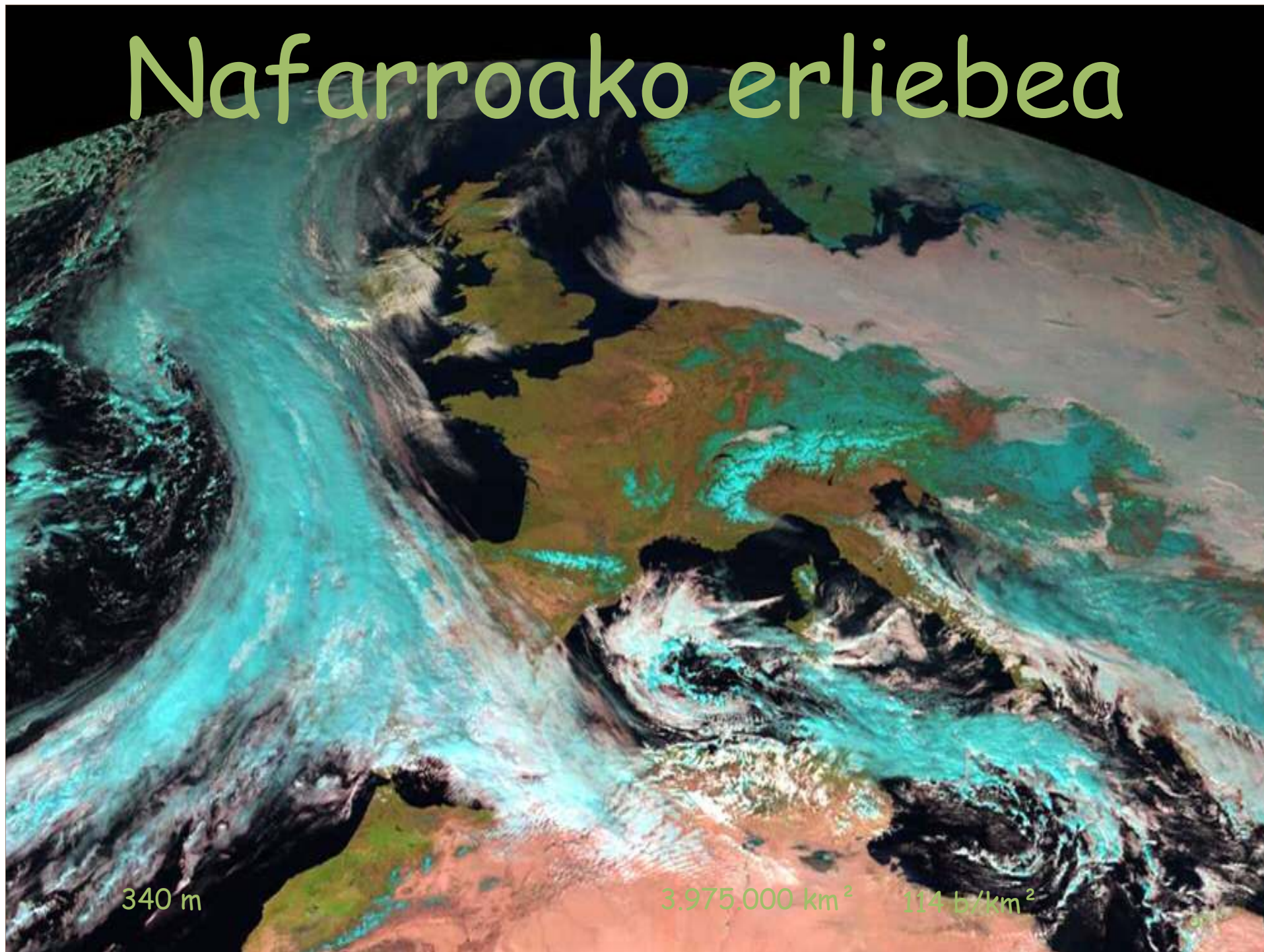

Nafarroako erliebea

Nafarroako erliebea

Sarrera, Kokapena

Eskualde fisikoak

Erliebearen unitate morfoestrukturalak

Geologia

Litologia

...

.....

...

660 m

505.908 km², 77,17 b/ km²

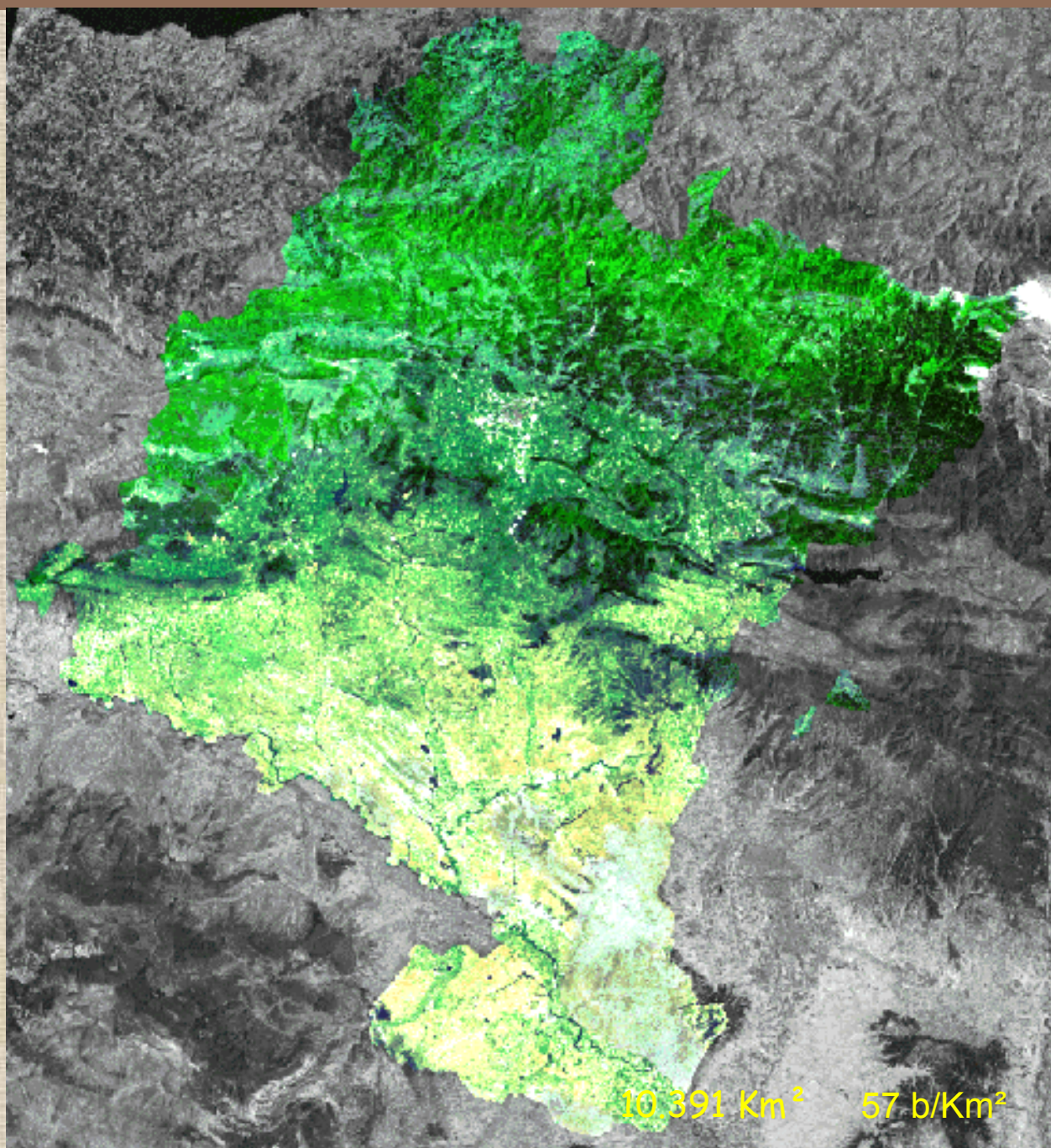

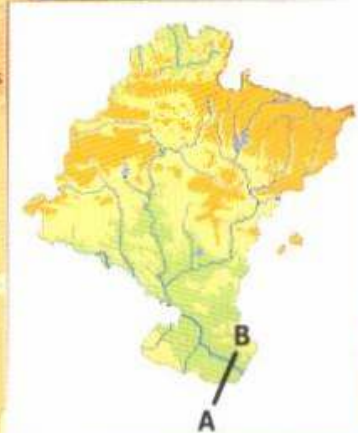
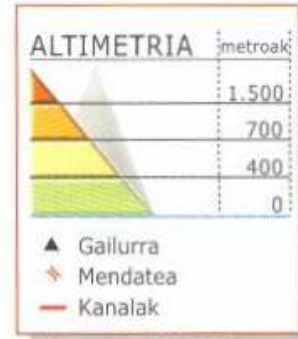

10 391 Km² 57 b/Km²

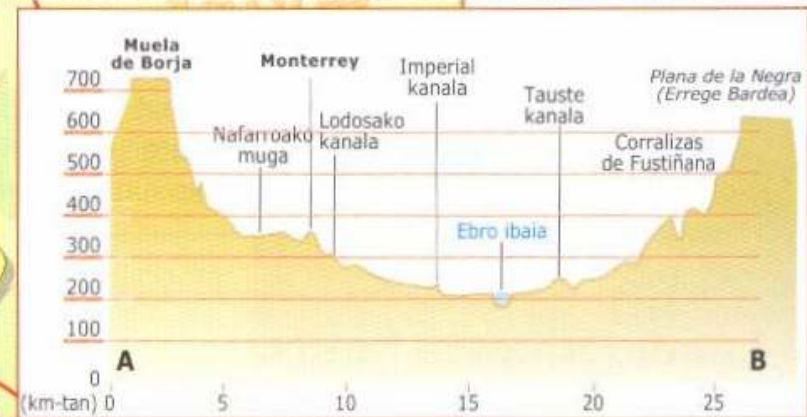

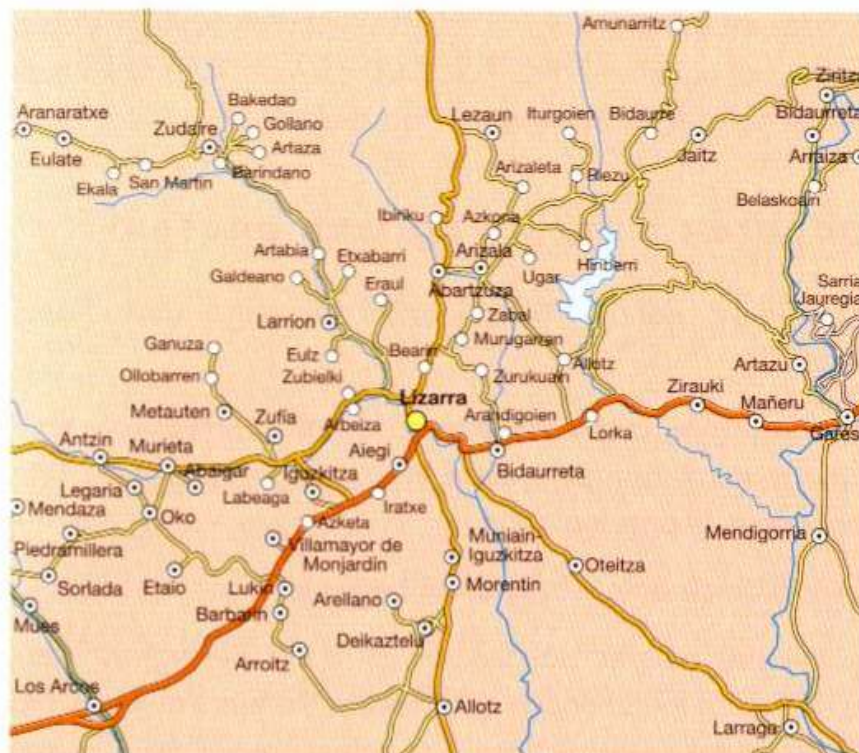
Nafarroako Foru Komunitateko profil topografikoa

Koordenatu geografikoak
Latitude geografikoa
Longitude geografikoa
Paralelo
Meridiano

1 : 400 000 eskala

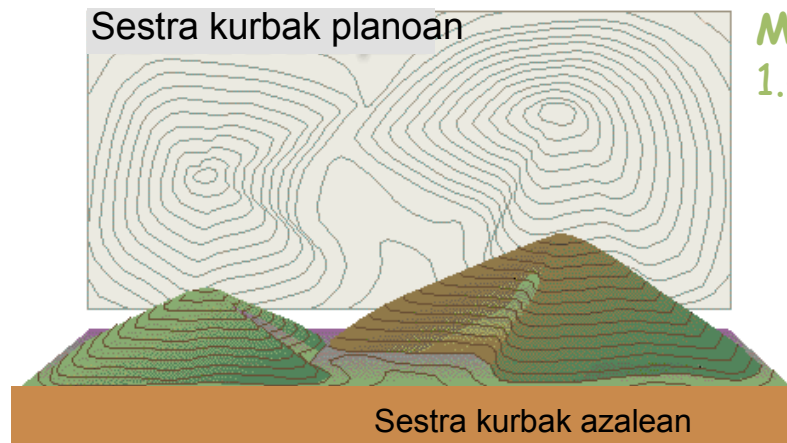
Latitude ertainak
Eskala
Determinismo geografikoa
Proiekzio kartografikoak

Selektibitatea

1 : 1 500 000 eskala

Eskalako izendatzailea zenbat eta txikiagoa izan, orduan eta eskala handiagoa da. Beraz, irudikatutako lursaila zehatzago azalduko da, ondoko mapetan ikusten denez.

MAPA TOPOGRAFIKOA

1.- Nola du izena zuk duzun orriak?

Zein **eskala** du?

Nola azaltzen da eskala mapan?

Eskala aplikatu bi herriren arteko distantzia neurtzeko.

3.- Zein ibai, erreka edo-eta urtegi izendatzen ditu mapak? Aipatu.

4.- Zein **paralelok** zeharkatzen du mapak?

Zein **meridianok**?

Herri baten **koordinatu geografikoak** eman.

5.- Zein **proiekzio sistemaren** arabera egin da mapa?

6.- Sartu *google*-en bitartez Nafarroako informazio geografikoko webgune honetan

<http://sitna.cfnavarra.es>

Bilaketak-etan bilatu Iruña (*Herrien arabera*), kurtsorea Osasunaren futbol zelaiaeren erdian kokatu eta apuntatu koordenatu geografikoak, gradu, minutu, segundo eta segundo hamarretan.

7.- Bilatu ere zure etxeko koordenatu geografikoak? Alde handia dago Sadarretik?

8.- Ezkaba mendia bilatu *kartografia topografiko* tresnaren bitartez (*Hondo mapak eta irudiak*). Sestra kurben arteko distantzia zein da?

9.- Begiratu Txantrea honako eskaletan: 1/1.000, 1/5.000, 1/50.000, 1/100.000. Zeinetan ikusten da zehatzago? Zergatik? Zein zehaztapenekin ikusten da?

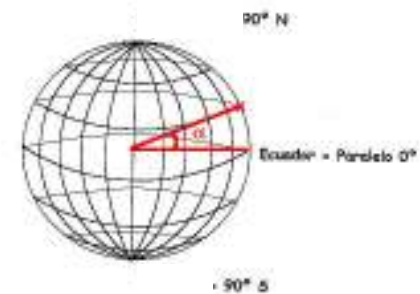
10.-Zein beste informazio dakar web honek?

11.- LANDSTAT-5 sateliteak egindako irudiz begiratu zure herriari. Zein itxura du?

12.- Bilatu zure herriko frontoiaren inguruko datuak *Katastroa eta kaleen plano*a tresnarekin. Zein informazio mota ematen du? Jaso.

11.- Zure herrialdea hiru dimentsiotan bisitatu (3 D). Bertizeko Ezkabako Gotorlekura iritsi behar duzu.

● NAFARROA

- **Osotarako azalera:** 10.391,08 km²
- **Gehienezko altitudea:** Hiru Erregeen Mahaia: 2.433 m
- **Gutxieneko altitudea:** Endarlatsa: 18 m
- **Kokapen geografikoa:**
  - Latitudea: Iparraldeko muturra: 43° 19'N
Hegoaldeko muturra: 41° 55'N
  - Longitudea: [redacted] muturra: 2° 57'E
Mendebaldeko muturra: 1° 12'E
- **Populazioa:** 600.231 biztanle
- **Dentsitatea:** 57,7 bzt./km²

Iturria: Nafarroako Izendegia,
2006ko urtarilaren 1

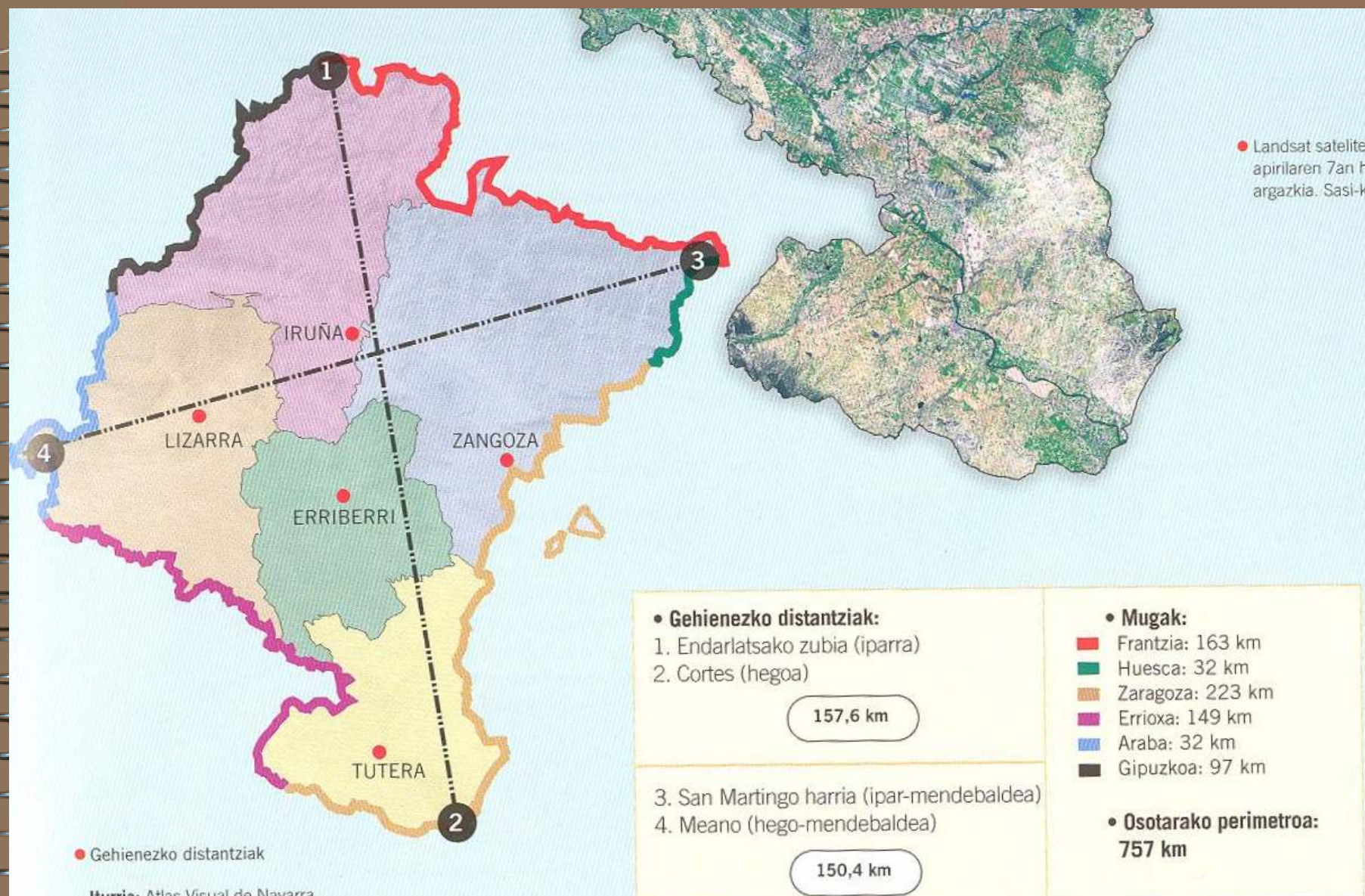
2.433 m

18 m.

Glosarioa

Antiklinala

Sinklinala

Karkaba

Arro sedimentarioa

Sestra kurbak

Mendigune zaharra, mazizo zaharra

Modelatze karstikoa

Orogenia alpetarra

Paleozoikoa

Penilautada

Tolestura

Itsas transgresioa

Sakana

Faila

Tolestura

Fosa tektoniko

Nafarroa silizeoa

Karst,

Modelatze karstikoa

Litologia

Orogenesi

Muino testigu

Arroka metamorfikoak

Metamorfismoa

Arroka sedimentarioak

Topografia

Pirinio Axiala

Tolestura hertzinianoa

Ebroren sakonunea

Lautada alubialak

Ordokiak

Flysch

Selektibitatea

Nafarroako erdialdea
Antzinako mendiguneak
Pirinio aldeko Nafarroa
Kantauri aldeko Euskal Mendiak
Pirinio aurreko arroak
Pirinio aurreko mendiak
Ebroko sakonunea
...

Aralar mendia
Alaitz mendia...
Iruñerriko arroa

Silizesko Nafarroa
Kareharrizko Nafarroa
Buztinezko Nafarroa
...

Gaiak

Nafarroako erliebe unitate nagusiak,
Erliebe, aire masa eta idortasunaren erlazioa Nafarroan,
Nafarroako litologia,
Nafarroako bilakaera geologikoa,
...

C - MONTE Y ERMITA DE MENDAUR

Aún no siendo la cima más alta del Bidasoa, Mendaaur cuenta con un gran atractivo por su carácter agreste (la cresta de su cima es el contacto de las areniscas y conglomerados triásicos con las pizarras carboníferas) y su situación central en la cuenca del Bidasoa, siendo un excelente mirador a sus tres comarcas: Baztán, Bertizarna-Maldaerreka y Bortziri. En su cima se encuentra la ermita de la Trinidad construida en 1.692 (según inscripción), a la que se accede por unas escaleras de piedra, y que es objeto de romería desde los pueblos de alrededor el primer Domingo de Junio.

Monte y Ermita de Mendaaur.

PR / NA 104

BERTIZ

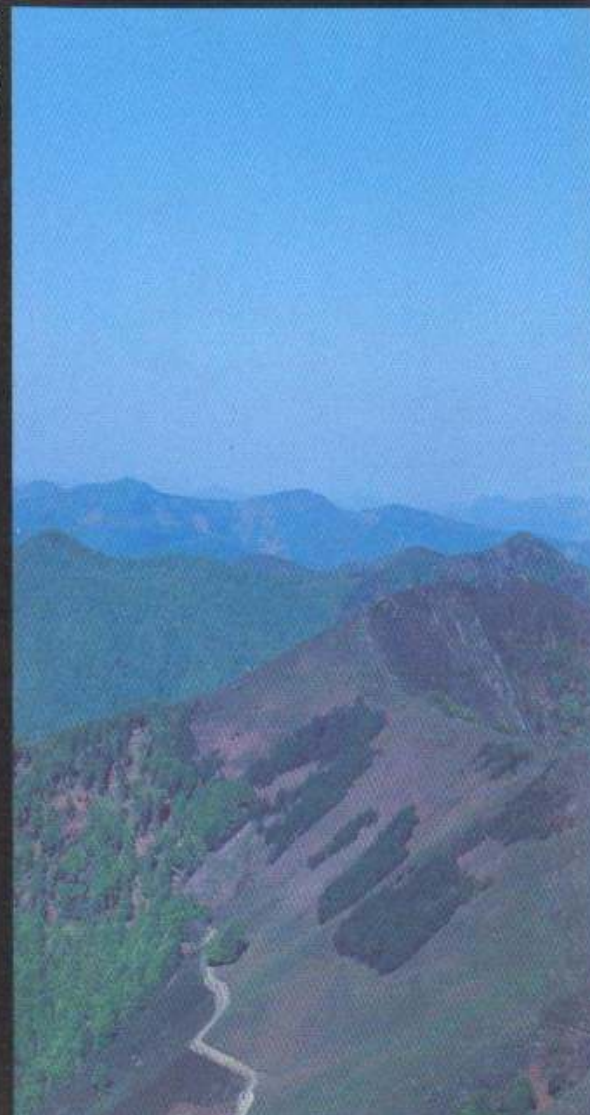

BERTIZUERG
TURISTIKOA
CONSORCIO
TURISTICO

ITINERARIOS
A PIE Y BICICLETA

MENDAUR

s valles tranquilos

ESKUALDE FISIKOAK

maldatsua, malkartsua,
bbko malda %10-20

% 5-10

zelai zabal
% 5 ▼

Mendialdea

Pirinioko ibarrak

Baztan, Erro, Aezkoa, Zaraitzu, Erronkari

Ipar-mendebaldeko
Nafarroa hezea

Epela
Euritsua
Landaretza ugari
Ibai emaritsuak

Bortz Hiri
Aiako Harriak
mendigune zaharrak

Aralar
~~Urbasa Andia???~~

...

Pirinio aurreko arroak

Iruñerria

Arga

Irunberri-Agoizko arroa

Irati

Erdialdea

Erreniega, Alaitz, Izko eta Leire mendiez beherago. Iragaitzazko eremua da eta bai Mendialdearekin bai Erriberarekin zenbait ezaugarri komun ditu. Prezipitazioak 800 mm baino gutxiagokoak dira eta iparretik hegora goazela gutxituz doaz. Temperaturetan, bestalde, kontraste gogorra egoten da negukoan eta udakoan artean. Bi azpi-eskualde geografiko ditu: mendebaldekoa edo Lizarrerria, ibarrez eta mendiepe osatua. Arga iba

Lizarrerria
mendebaldekoa

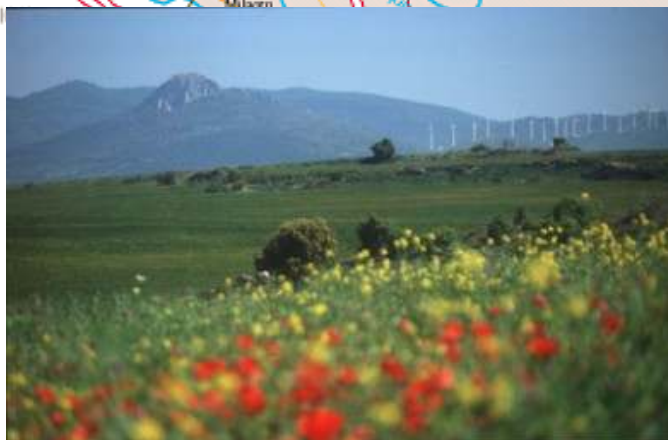

EKIALDEKO ERDIALDEA

Bere baitan
Izarbeibar,
Orbaibar,
Oibar, Zangoza aldea eta
Tafalla-Erriberriko Mendipea
biltzen ditu.

Mendipeak edo zabaldiak, bertako osagarri
morfologikoak, hegoaldetik ekialderantz doazen
mendietako magalei erantsirik agertzen dira, eta
iparraldetik hegoaldera Aragoi, Zidakos eta Arga ibaiek
zeharkatzen dituzte.

Topografia leunagokoa da, eta klima ere, mediterraniarra, leuna da: batez besteko
euri kantitatea 450etik 750era bitartean dago, eta batez besteko tenperatura 12,5 eta 14°C bitartean, hots,
klima kontinentalak igartzen duten zantzuak antzematen dira. Zuhaitzak Mendialdean baino urriagoak dira, eta
noizbehinka pagoak, haritzak edo pinu gorriak ikusten diren arren, zuhaitzi gehienetan arteak eta haritzak
nahasten dira. Sasietan, erromeroa, izpilikua, otea, ipurua eta abarritza dira espezie nagusiak.

ERRIBERA

Lur zelaia

Klima mediterraneo kontinentalizatua

Eremu elkorrena

Sakanak

Sastrakak

Estepak

Baso apalak

Lizarrako Erribera, igeltsua

Tuterako erribera, nekazaritza eremu

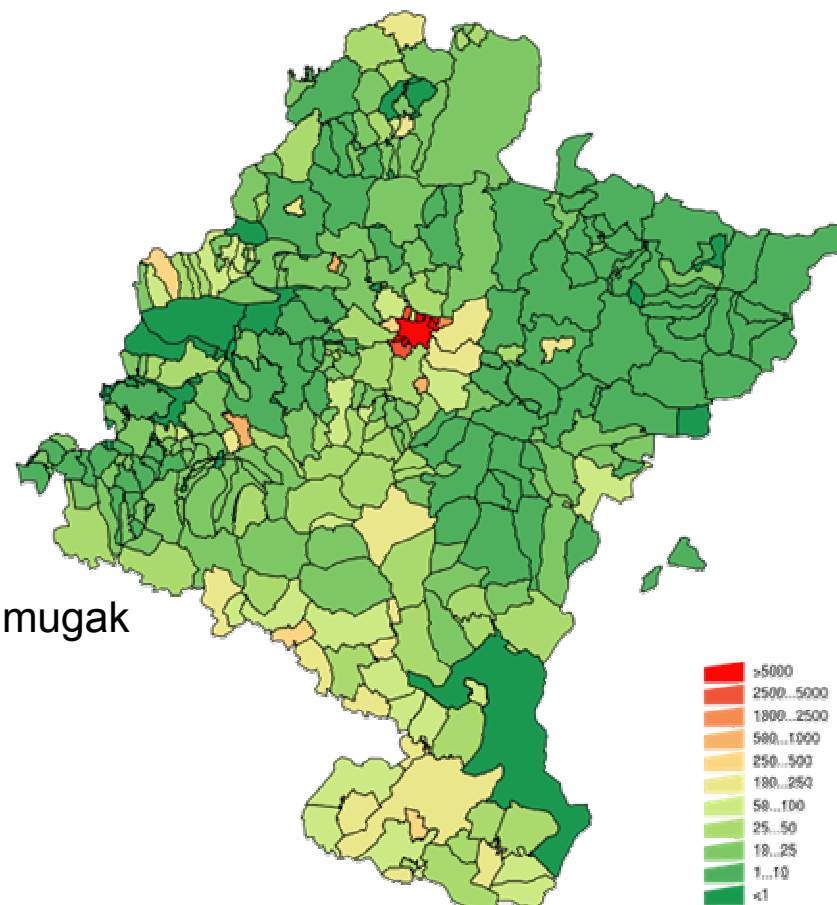

Eskualde fisikoak

Biztanleria dentsitatea

1.- Bereiztu bi marraz Nafarroako eskualdeen mugak

2.- Zein mendilerrok mugatzen dute mendialdea eta erdialdea?

3.- Zein eskualdek du biztanleria dentsitate txikiago, zein handiago?
Zer ondorioztatzen ahal da?

MENDIALDEA

ERRIBERA

erliebea

klima

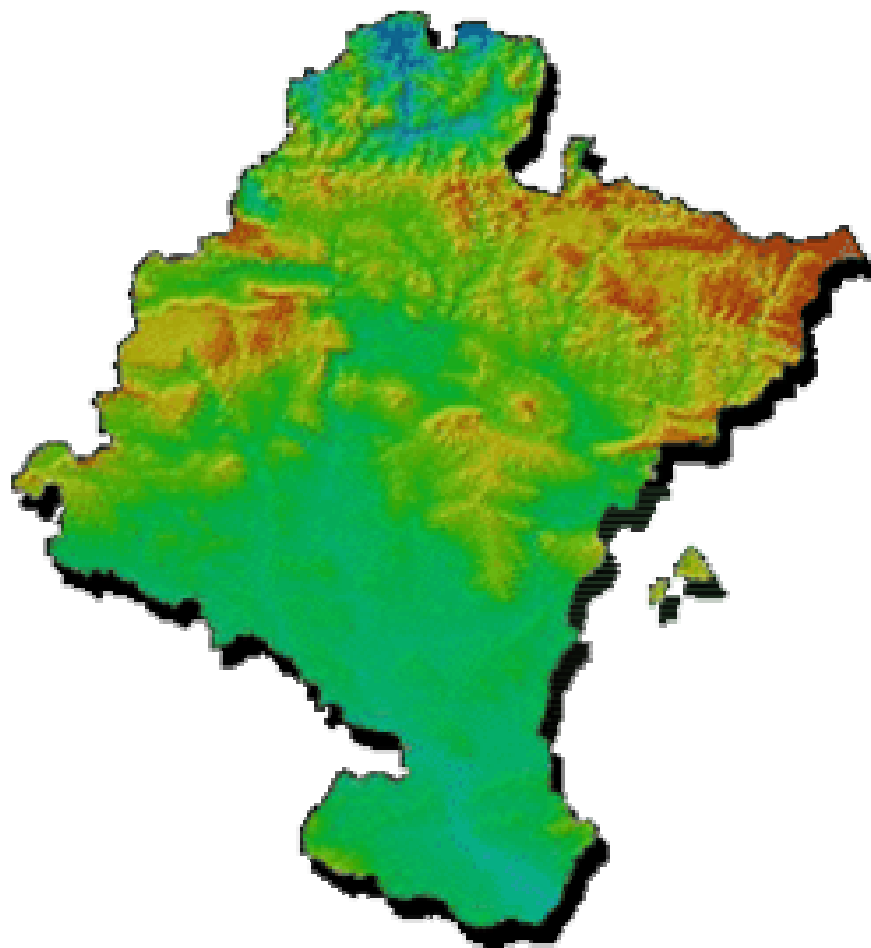

landaredia

nekazaritza

Mendialdea

Erdialdea

ala

Erriberakoak:

Sailkatu paisaia hauek:

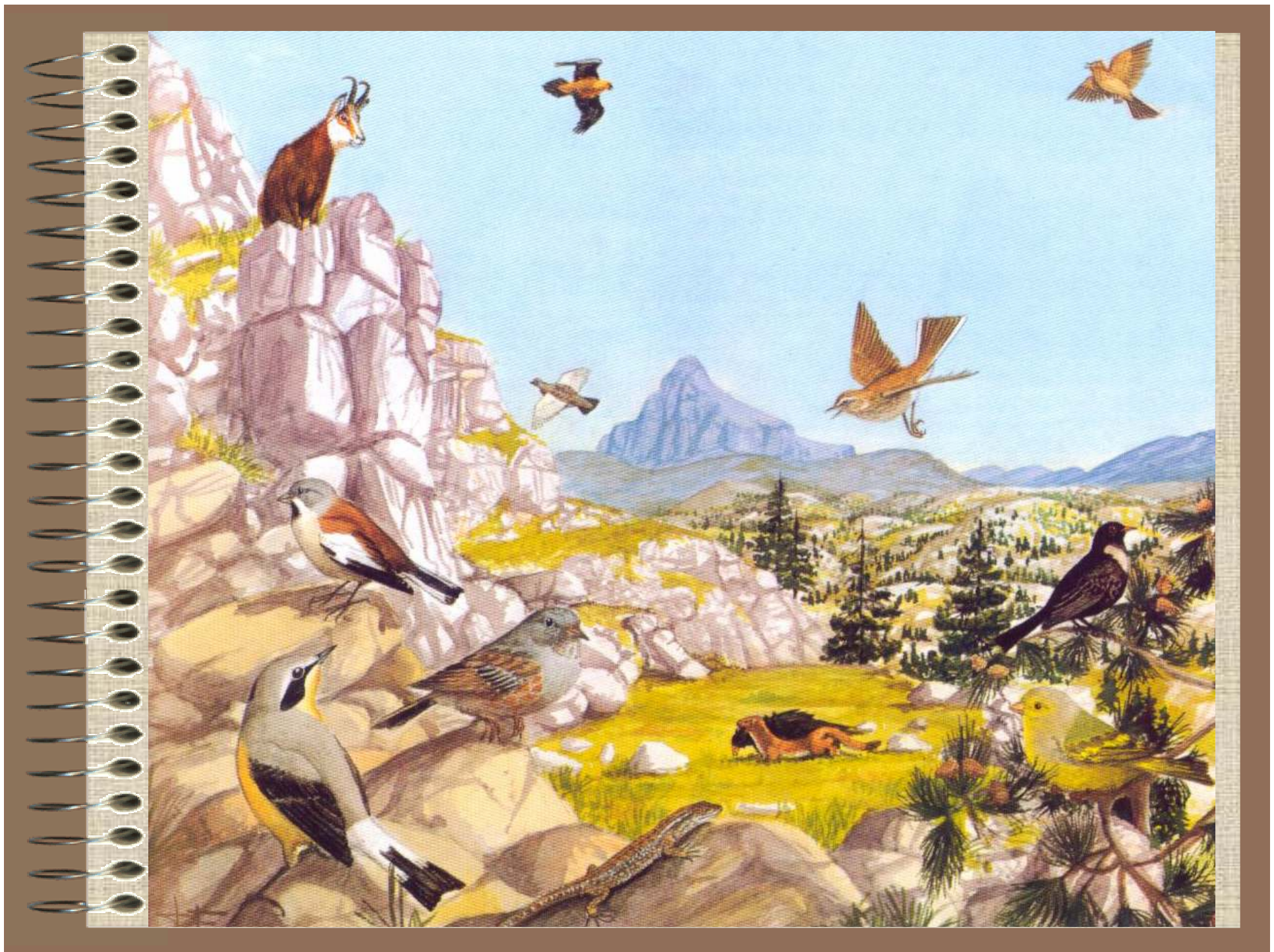

Pinu gorria
Ezpela
Izei zuria
Pagoa
Mendi-pinua
Haritz kanduduna
Elorri zuria
Urritza
Iratzea
Elorri zuria
Otea
Haltza
Sahatsa
Lizarra
Erkametza
Untza
Ipurua
Artea

Apelatz arrunta
Uda-txina
Arabazozo pikarta
Artzandobi arunta
Mirotz zuria
Berdantza horia
Txonta arrunta
Birigarro arrunta
Erreka txindorra
Txantxangorria
Txepetxa
Buztanikara horia
Martin arrantzalea
Ur zozoa
Sai zuria
Sai arrea
Buztanforri iluna
Garaztarroa
Buztanzuri arrunta
Mendi txirta
Pitxartxar nabarra
Tuntun arrunta
Gailupa
Okil handia
Txonta arrunta
Amilotx urdina
Zapelatza liztorjalea
Eskinosoa
Zozoa
Kaskabeltz handia
Garrapoa
ZataHegatxabala
Elur-eperra

Urubi arrunta
Oilagarroa
Basoilarra
Belatz handia
Belea
Hontz handia
Haintz-enara
Txepetxa
Aztorea
...

Musker berdea
Kantauriko sugedorria
Sagarroia
Eskulapioren sugea
Igaraba
Izokin arrunta
Aingira
Amuarraina
Ezkailua
Nafarroako zaldikoa
Ardi latxa
Erbi europarra
Sator arrunta
Sugandila bizierrulea
Basurdea
Azkonarra
Lursagu gorria
Oreina
Arrabio arrunta
Muxar grisa
Igel gorria
Sarrioa
Ugarza
Katazuria
Lepahoria
Hartz arrea
Katagorria
Orkatza
Malkar sorbeltza
Arrano beltza
Lepazuria
Katagorria
...

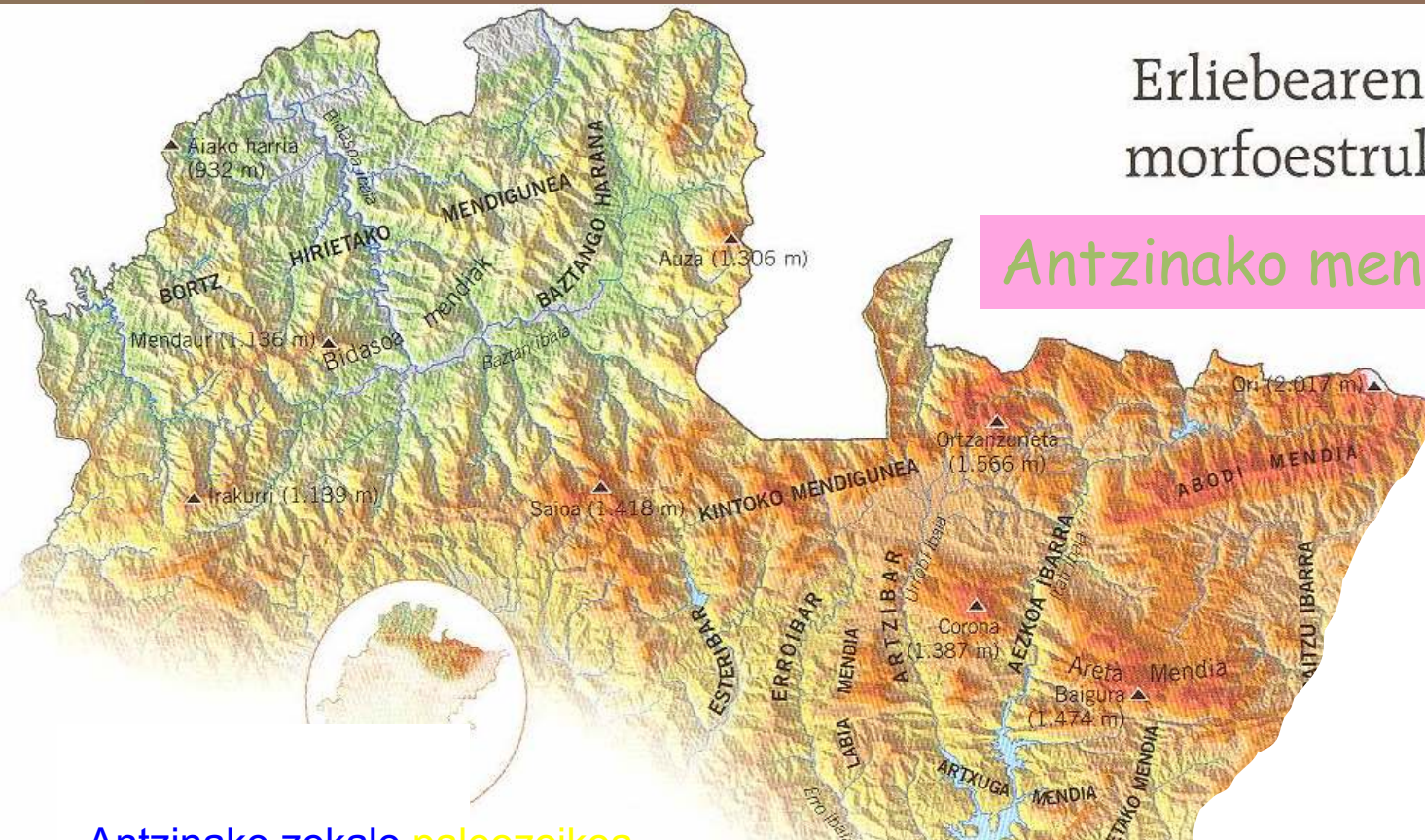

Mendialdea

Erliebearen unitate
morfoestrukturalak

Antzinako mendiguneak

Antzinako zokalo paleozoikoa

Nafarroa silizeoa

Aiako Harriak, granito, harrate estuak, ibar mearrak

Bortz Hiriko mendigunea, arbelak, eskistoak, erliebe leunak

Kinto-Alduide, kuartzitak, erliebe maldatsuak

Baztango beheragunea era sekundarioko material bigunetan zulaturako ibarrak

Cromlechs de Errenga.

B - EL BATOLITO GRANITICO DE AIA

El batolito granítico de Aia (batolito: masa de roca intrusiva, normalmente granito, que emerge del interior de la tierra) es el único existente en Euskal Herria y, junto a los montes de Orreaga-Kintoa, los primeros macizos que se elevaron del fondo marino.

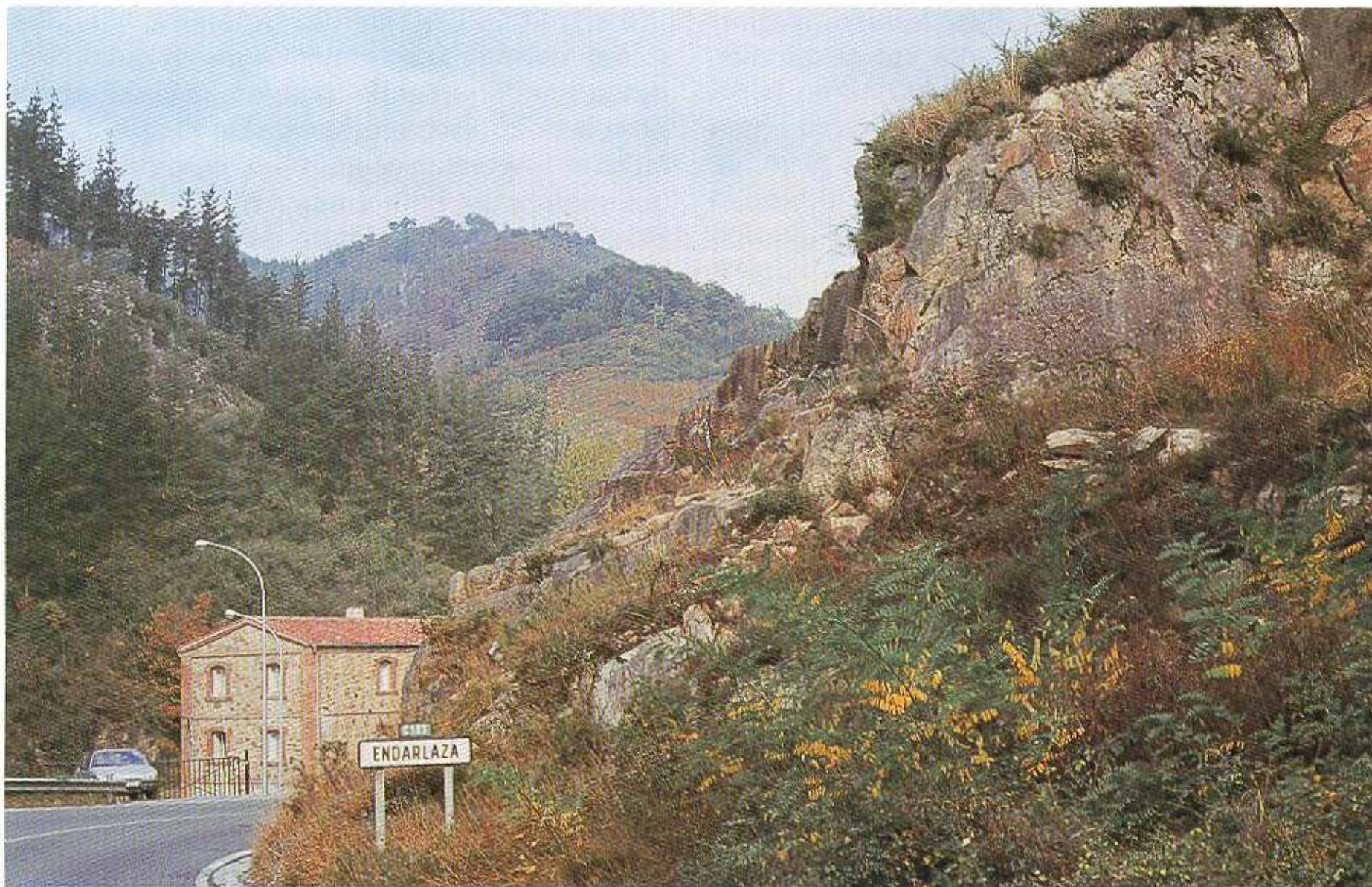
Esta masa granítica se extiende desde Artikutza a Endarlatsa y desde San Anton hasta Arditurri (Oiartzun), y está dividida por una gran falla o rotura que ha originado los collados de Aritxulegi y Teilegi.

Los valles tranquilos

 Navarra.

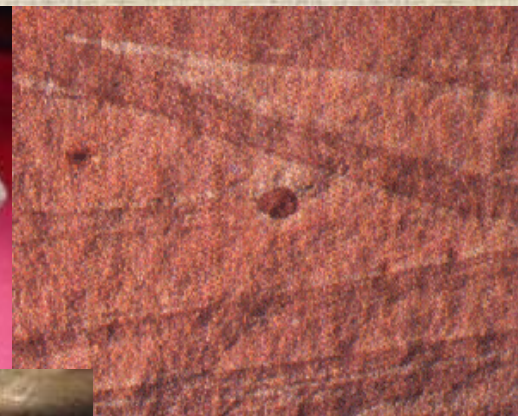

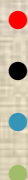

Granitoa. Endarlatsa.

Litologia

Faila

**Bloke
altxatu**

**LABIO
LEVANTADO**

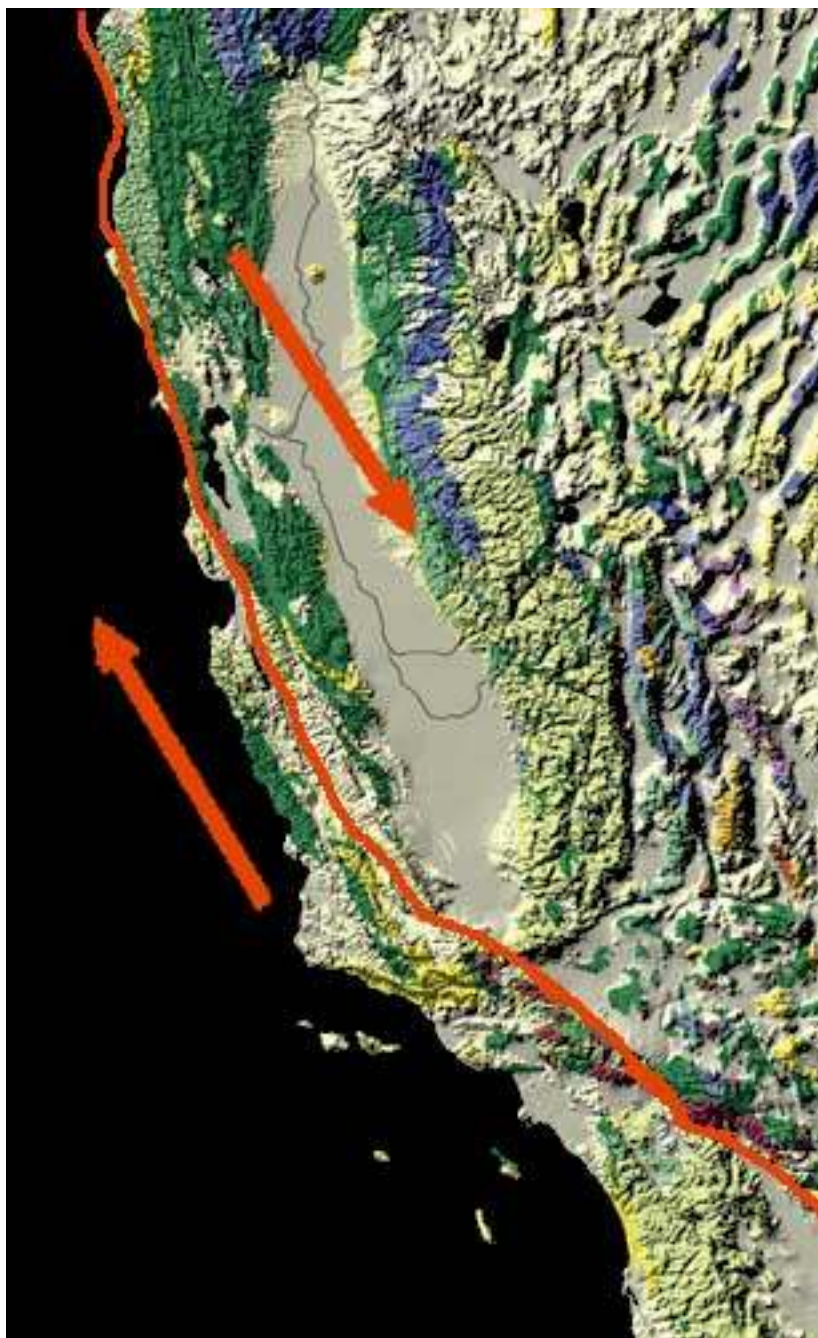
Okermendu
Buzamiento

**LABIO
HUNDIDO**

**Bloke
hondoratu**

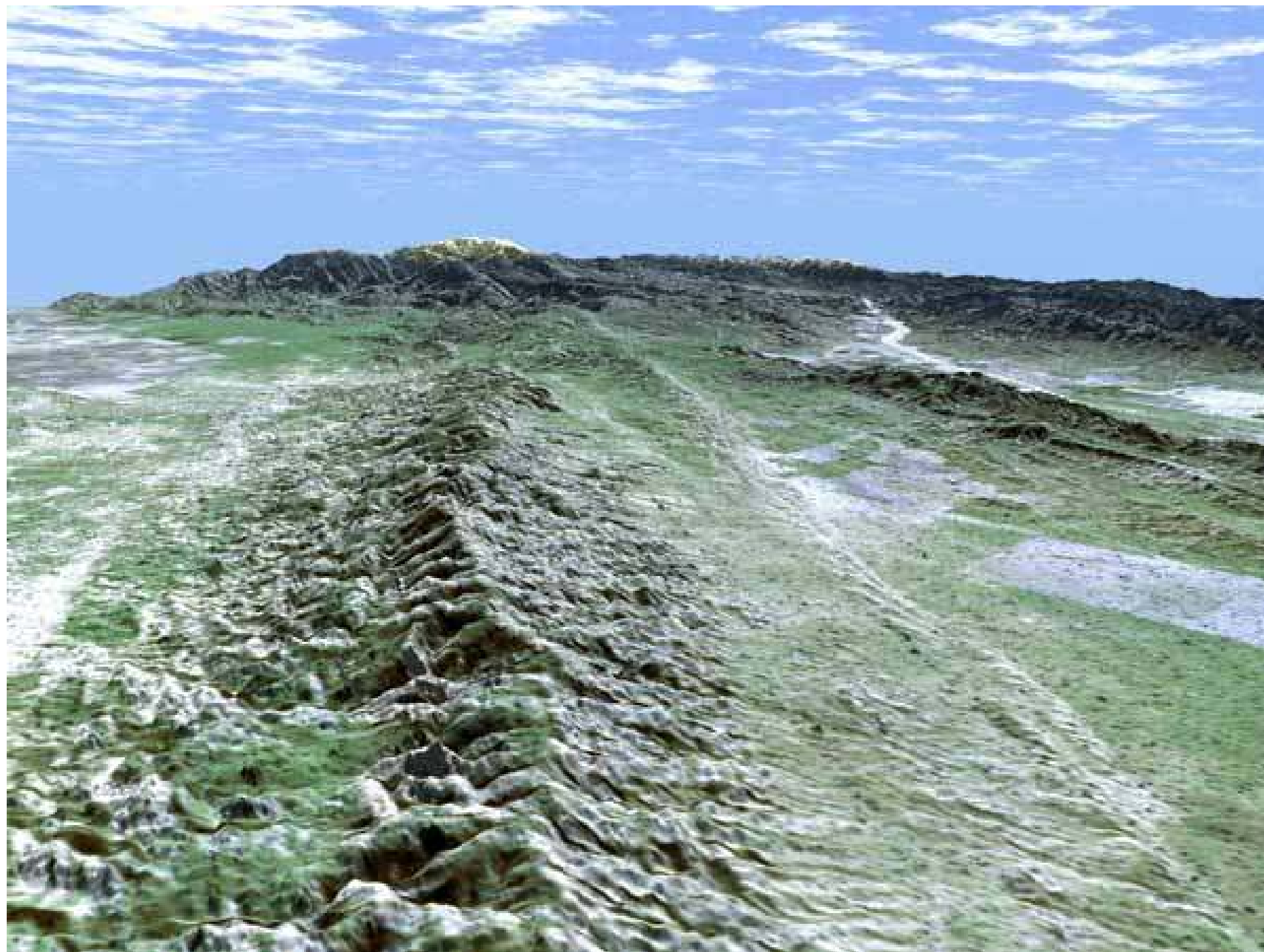

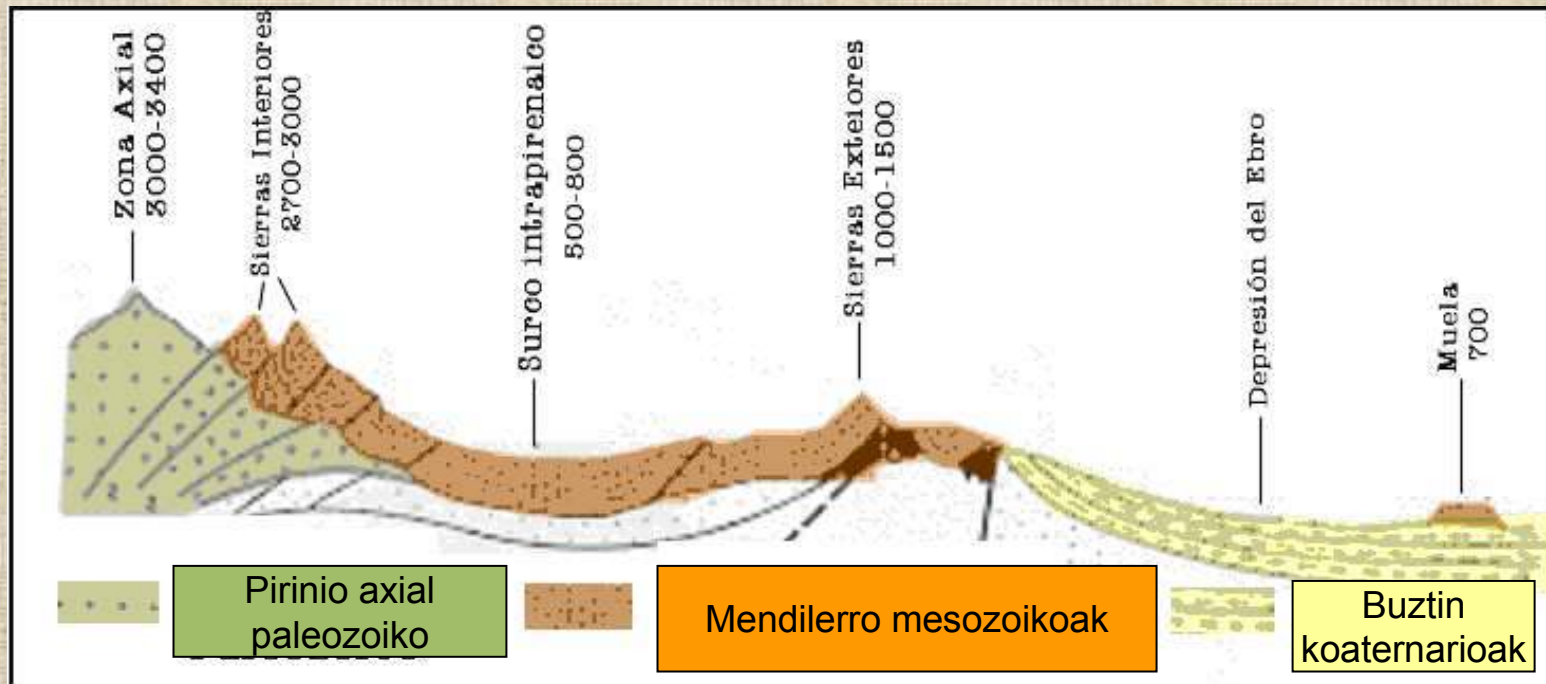

Kanpoaldeko mendiak

Pirinioak

1: Paleozoico 2: Vulcanismo 3: Mesozoico 4: Terciario
5: Cuaternario

IRUÑERRIA Agoitz

Erliebe unitatea:
Litologia:
Eraketa:

IRUÑERRIA

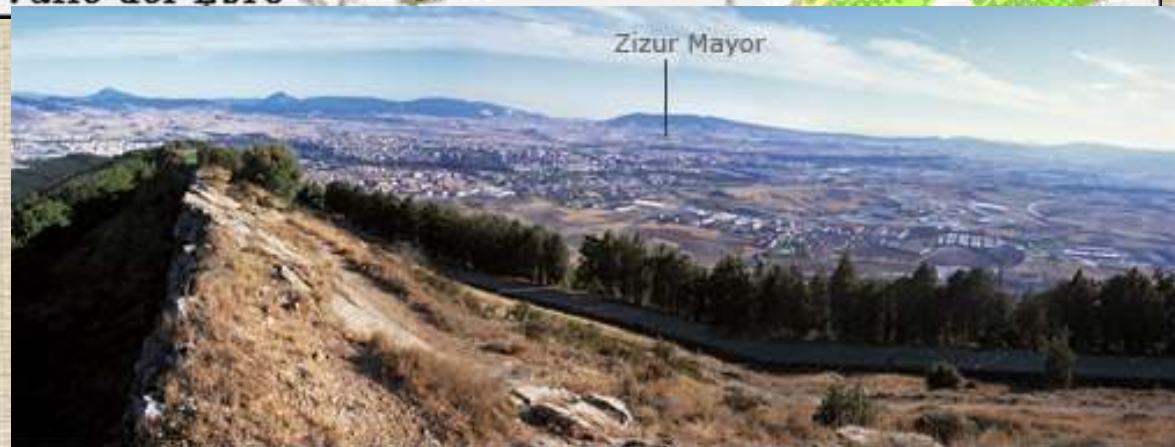

Foto: Jesús Elozeigi

<http://www.esquidetravesia.net>

Endarlatza, N-121-A errepidea, 200 kg dinamita... errepidea zabaltzeko, 10.000 ibilgailu (%22 kamioi) pasatzen baitira hortik egunero.

SAN JUAN XAR

A - EL VIEJO MACIZO PALEOZOICO

En la comarca de Bortziriak - Cinco Villas predominan pizarras y grauwacas del Paleozoico, muy plegadas. La morfología de esta zona no se explica sin tener en cuenta el macizo granítico de Peñas de Aia que aflora al N.O. del itinerario, visible desde este punto. Este macizo emergió provocando alteraciones en los materiales circundantes, bien por la elevada temperatura (aproximadamente 600°), o por el empuje tectónico, creando los pliegues visibles en toda la comarca. El carácter marmóreo de las calizas que aparecen entre Arantza y Lesaka también se debería a ello.

San Juan Xar.

B - SAN JUAN XAR

La intensa karstificación de las calizas marmóreas ha originado en este entorno una formación denominada lapiaz (pequeñas cavidades en la superficie del suelo separadas por bordes agudos), de gran interés geomorfológico y biológico. Una pequeña extensión está declarada Reserva Natural.

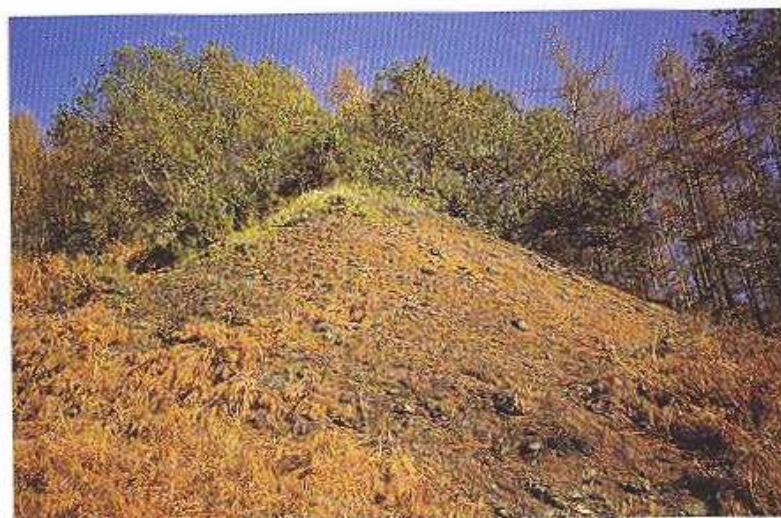
Al agua de San Juan Iturri, que mana en este lugar, la creencia popular le otorga poderes curativos, siendo numerosos los pañuelos y otras prendas colocadas encima de las rocas junto a la fuente. Encima de ella se encuentra la efigie de San Juan Xar, de gran devoción en la comarca.

B - LAS MINAS DE LABIAGA

En las laderas de Labiaga aparecen pizarras con gran contenido en carbón. Este carbón es rico en pirita (ello explica el color ferruginoso del agua); la mina aquí existente, como la mayoría de las demás de la comarca, está abandonada. En los montones de pizarras que hay en las bocaminas se pueden encontrar fósiles de helechos del periodo Carbonífero Superior.

Este enclave ha sido declarado Reserva Natural por el Gobierno de Navarra.

Minas de Labiaga.

Túnel del Ferrocarril del Bidasoa.

C - EL FERROCARRIL DEL BIDASOA

De Endarlatsa a Doneztebe existe un camino amplio y llano que discurre por la orilla izda del Bidasoa: es el "Ferrocarril del Bidasoa" o "tren txikito" que unía Irun y Elizondo. Sus casi 52 km funcionaron entre 1.916 y 1.956 y fueron un importante motor económico de la zona. Tuvo 23 estaciones y apeaderos, de los que se conservan sólo tres (San Miguel en Irun, Berrizaun en Igantzi y Legasa, esta última transformada en vivienda). Conserva la mayoría de sus túneles y puentes; en los tramos Irun-Endarlatsa y Doneztebe-Elizondo existen trechos realmente preciosos.

TELEFONOS DE INFORMACION Y URGENCIAS

S.O.S. NAVARRA ..... 088 / 061
CENTRO DE SALUD «LEAKA» ..... 43 74 30 / 43 73 36

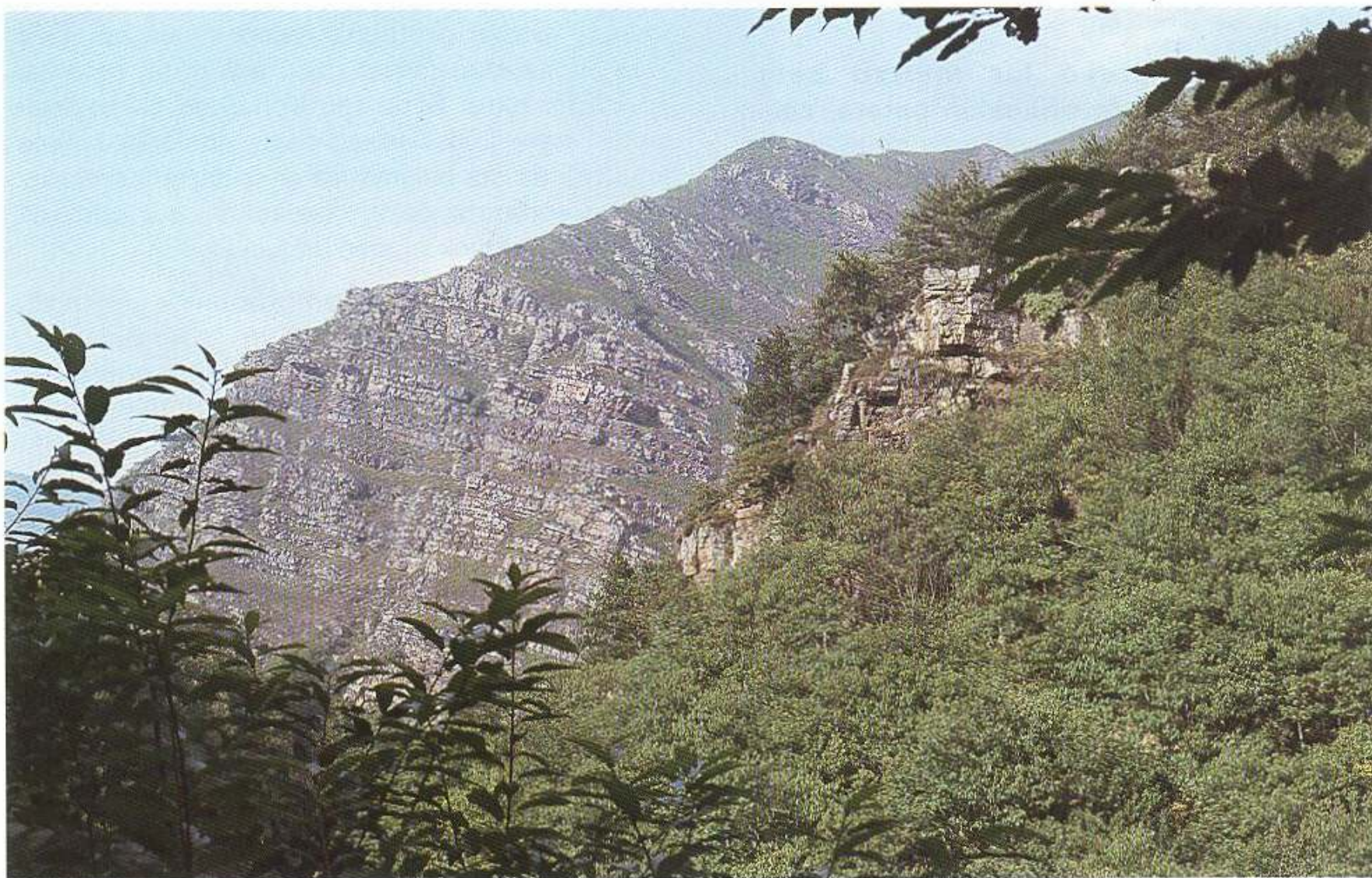
16

BERTIZ

BERTIZUERG
TURISTIKOA
CONSORCIO
TURISTICO

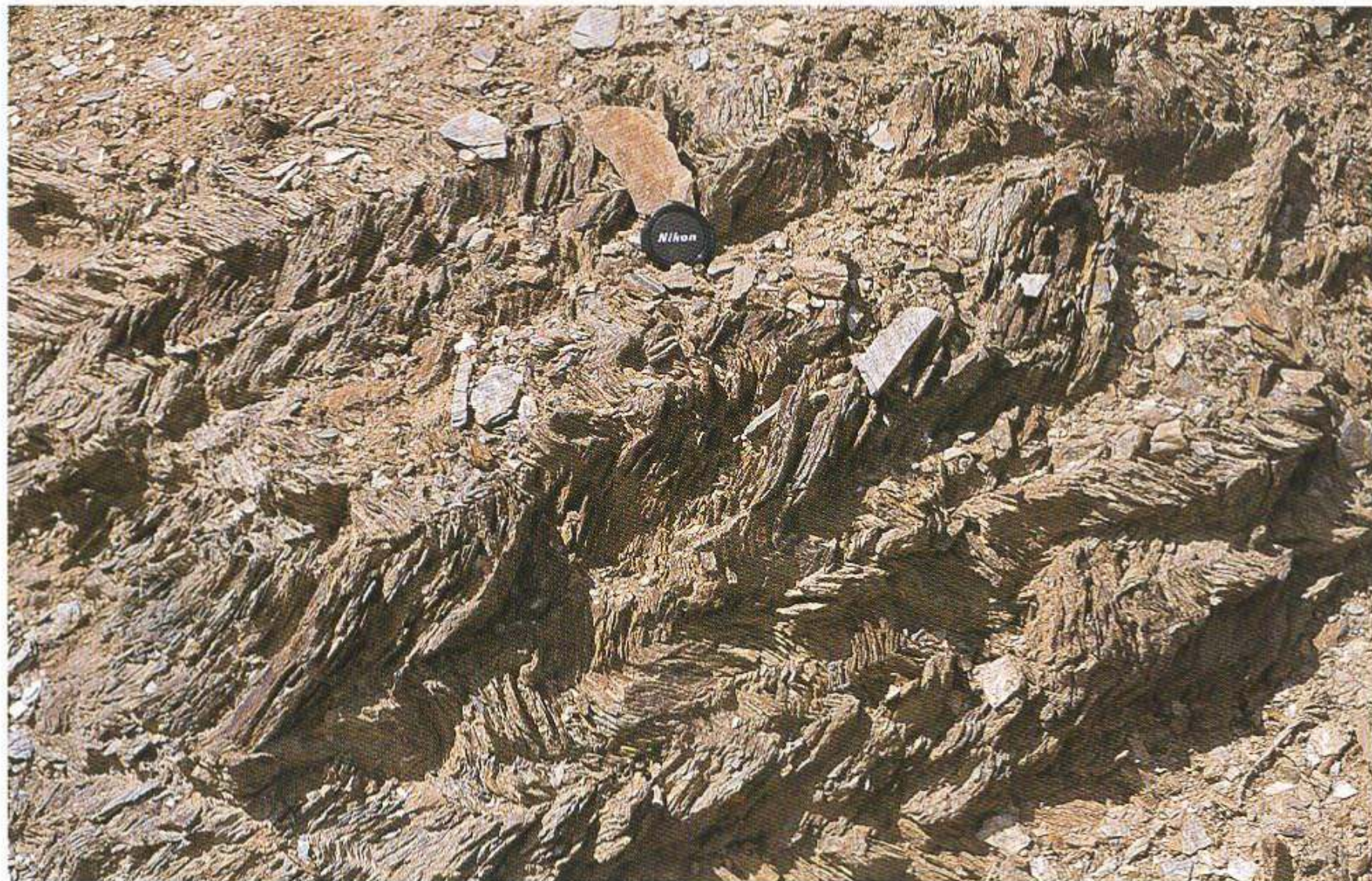
valles tranquilos

Ordoviziarreko koartzita multzo handia, zeinak Luzaide gainean haranaren sakontasuna eragiten duen.

Eskisto siluriarren birtolesturak. Ortzantzurietako igobidea.

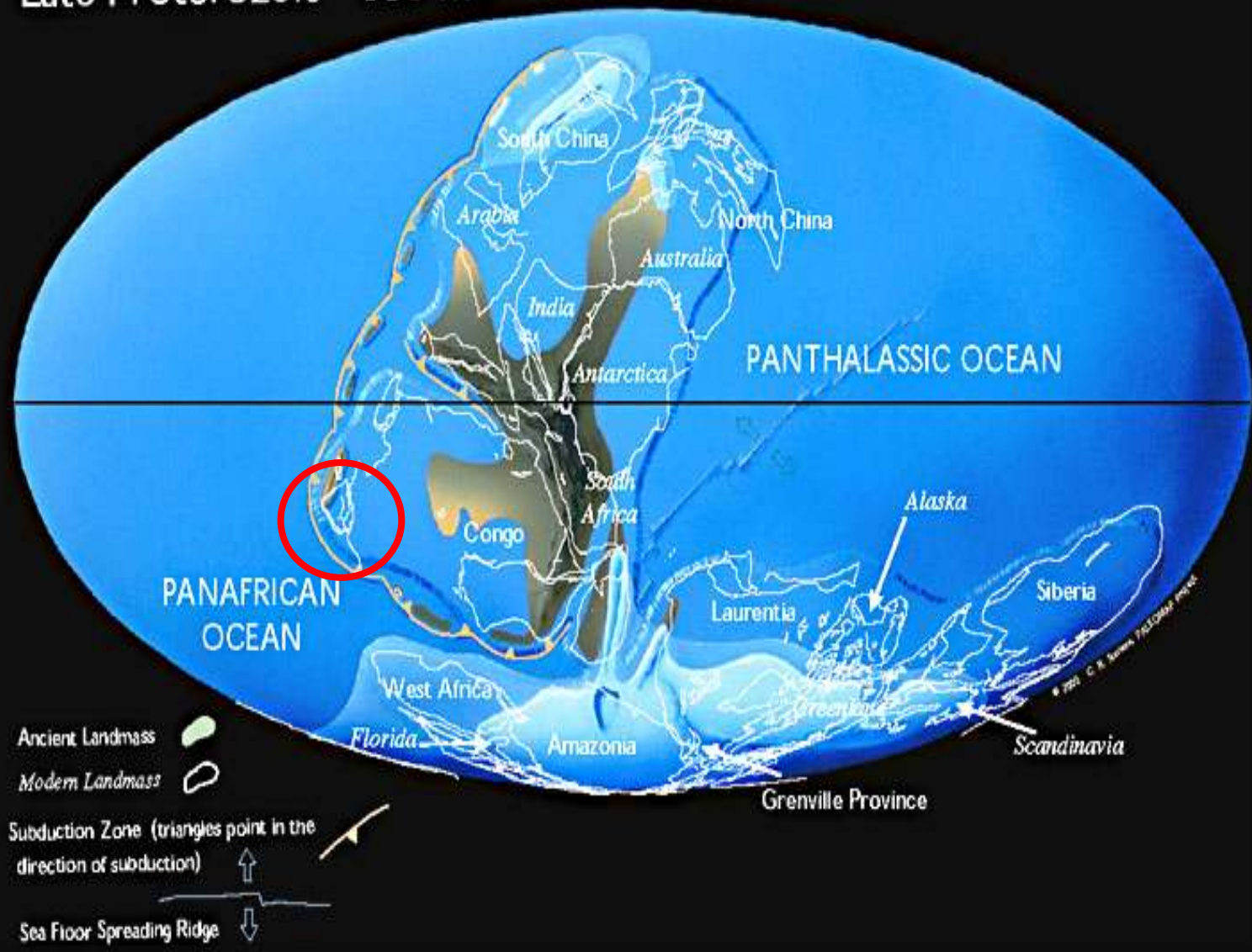

Irati

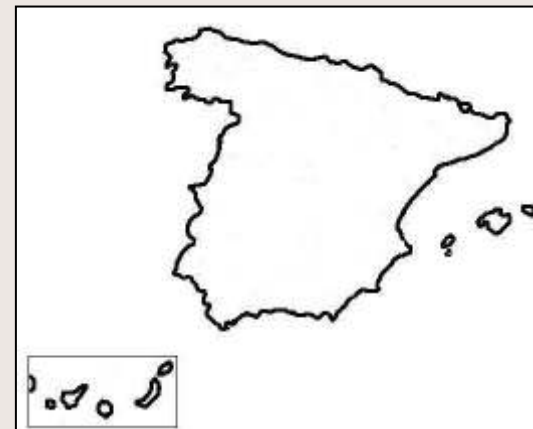
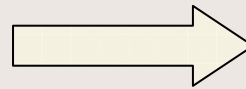
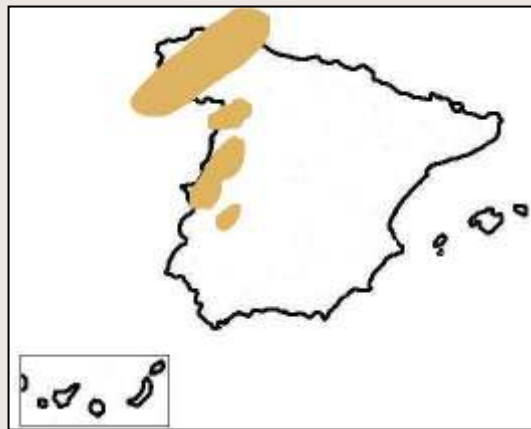

Late Proterozoic 650 Ma

Era Primarioa baino lehen, Pangean kontinente guztiak bildu aurretik, 4.000-600 miloi urte artean mendigune zaharrak existitzen ziren, erabat erosiak eta itsaso paleozoikoan murgilduak.

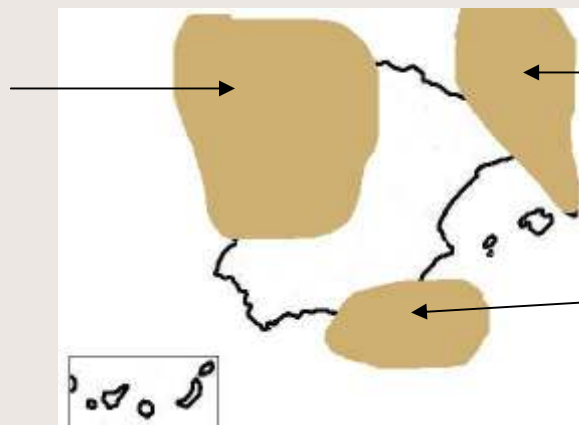

Aro Primarioan, paleozoikoan, mendigune zahar edo kontinente guztiek higidura tektonikoak izan zituzten.

Elkar joaz, **Pangea** superkontinentea eratu zuten, tartean ziren itsasoak konprimituz eta hondoak tolestuz.

Mendigune hesperiarra

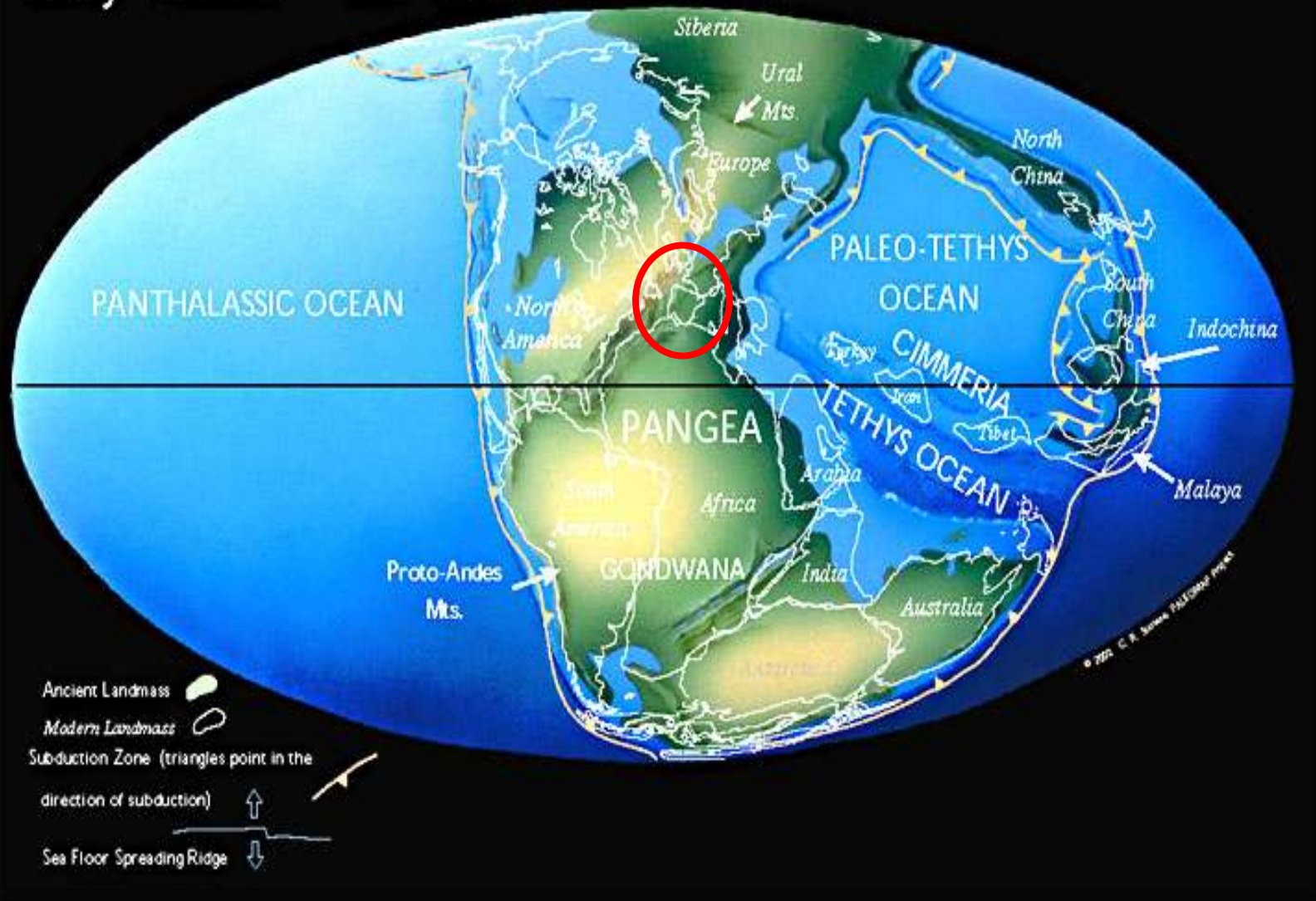

Akitania, Catalano-Balear eta Ebro Mendiguneak

Mendigune Betico-Rifertarra

Early Triassic 237 Ma

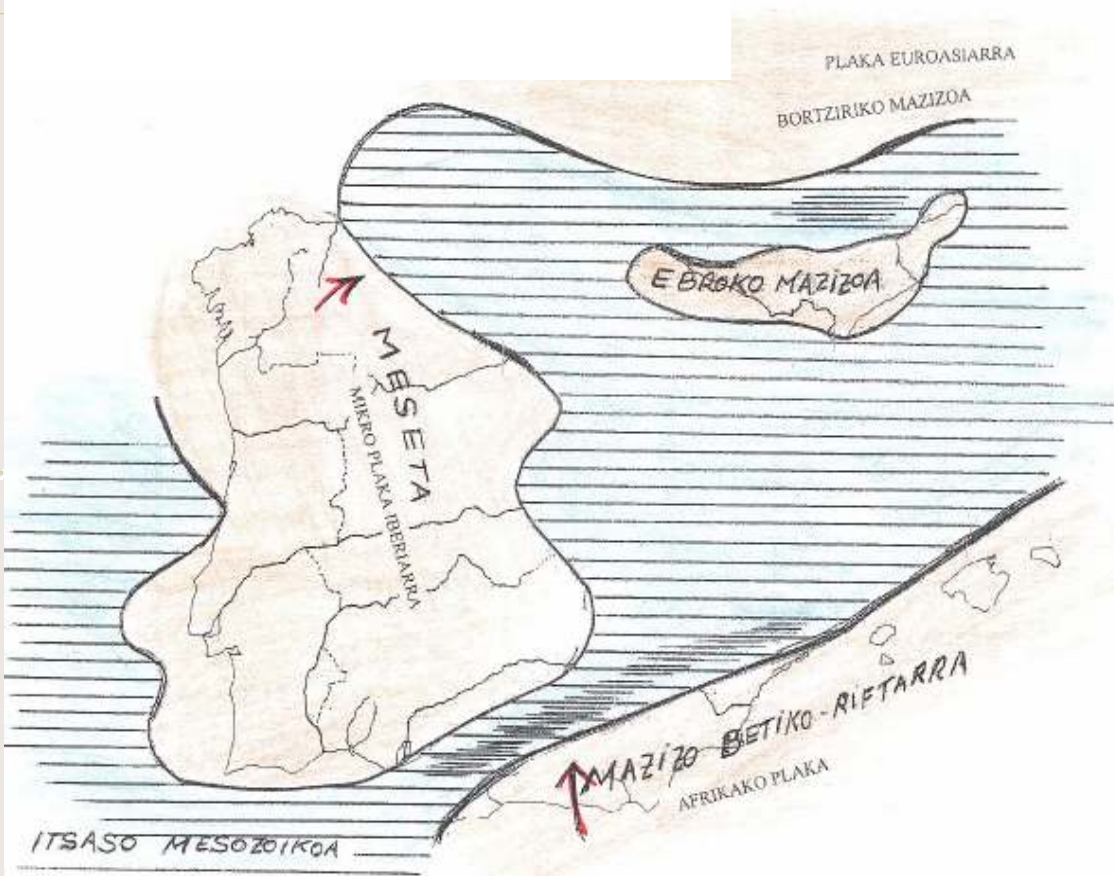

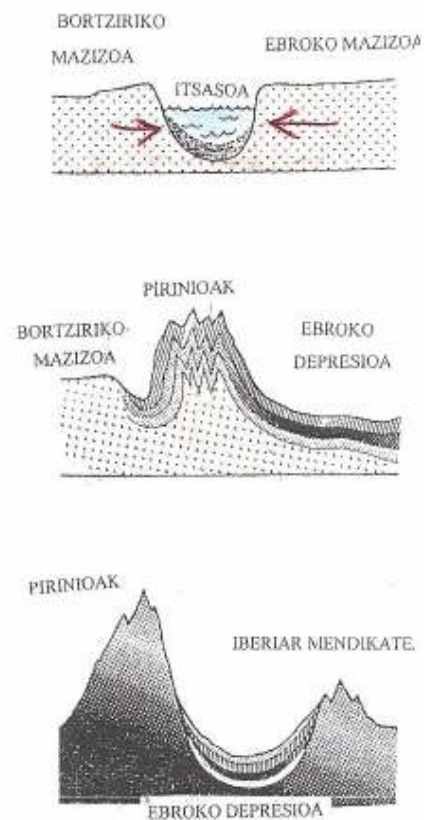
NAFARROAKO ERLIEBEAREN ERAKETA

ERA PRIMARIOAN kontinente guztiak...

ERA SEKUNDARIOAN, duela 200-60 miloi urte...

ERA TERTZIARIOAN,
duela 60 miloi urte,
tolestura alpetarrean...

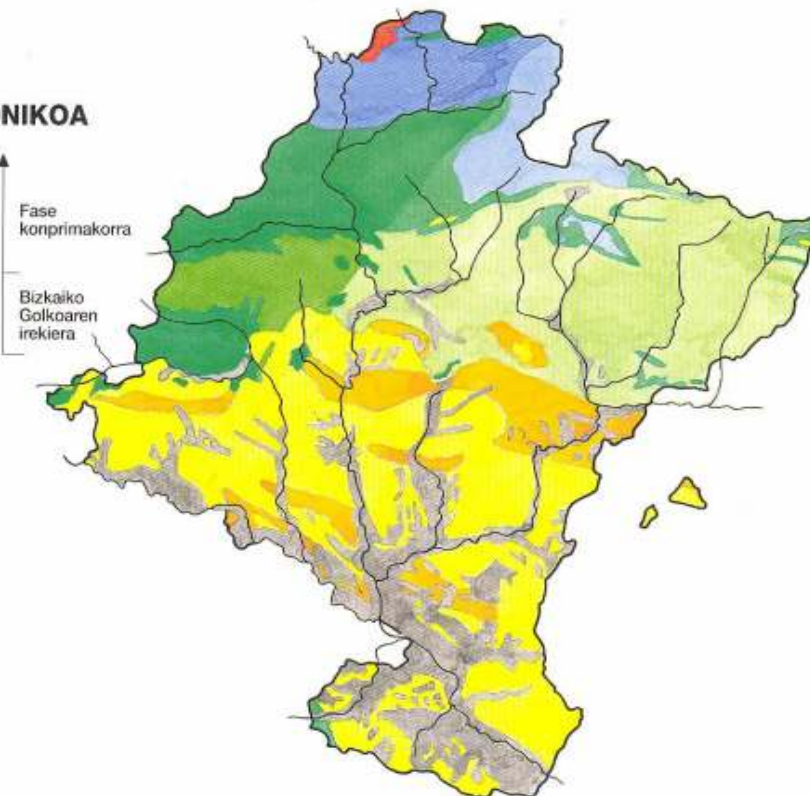
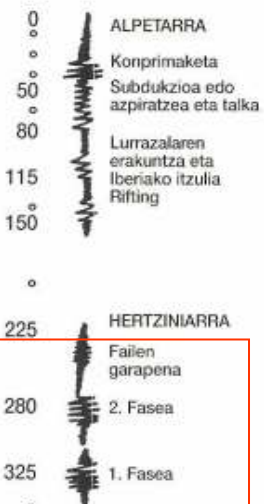
ERA KOATERNARIOAN,
orain 2 miloi urte...

OSATU

AROA	ALDIA	GARAIA	iragandako miliota urte
KOATERNARIOA			1,5
TERTZIARIOA	NEOGENOA	Pliozenoa	7
		Miozenoa	26
	PALEOGENOA	Oligozenoa	38
		Eozenoa	54
		Paleozenoa	65
SEKUNDARIOA	KRETAZIKOA		136
	JURASIKOA		190
	TRIASIKOA		225
	PERMIKOA		280
PRIMARIOA	KARBONIFEROA		345
	DEVONIKOA		365
	SILURIKOA		430
	ORDOVIZIKOA		560
	KANBRIARRA		570
AURREKANBRIARRA			4.600

IHARDUERA TEKTONIKOA

Moncayo

Erliebe unitatea:

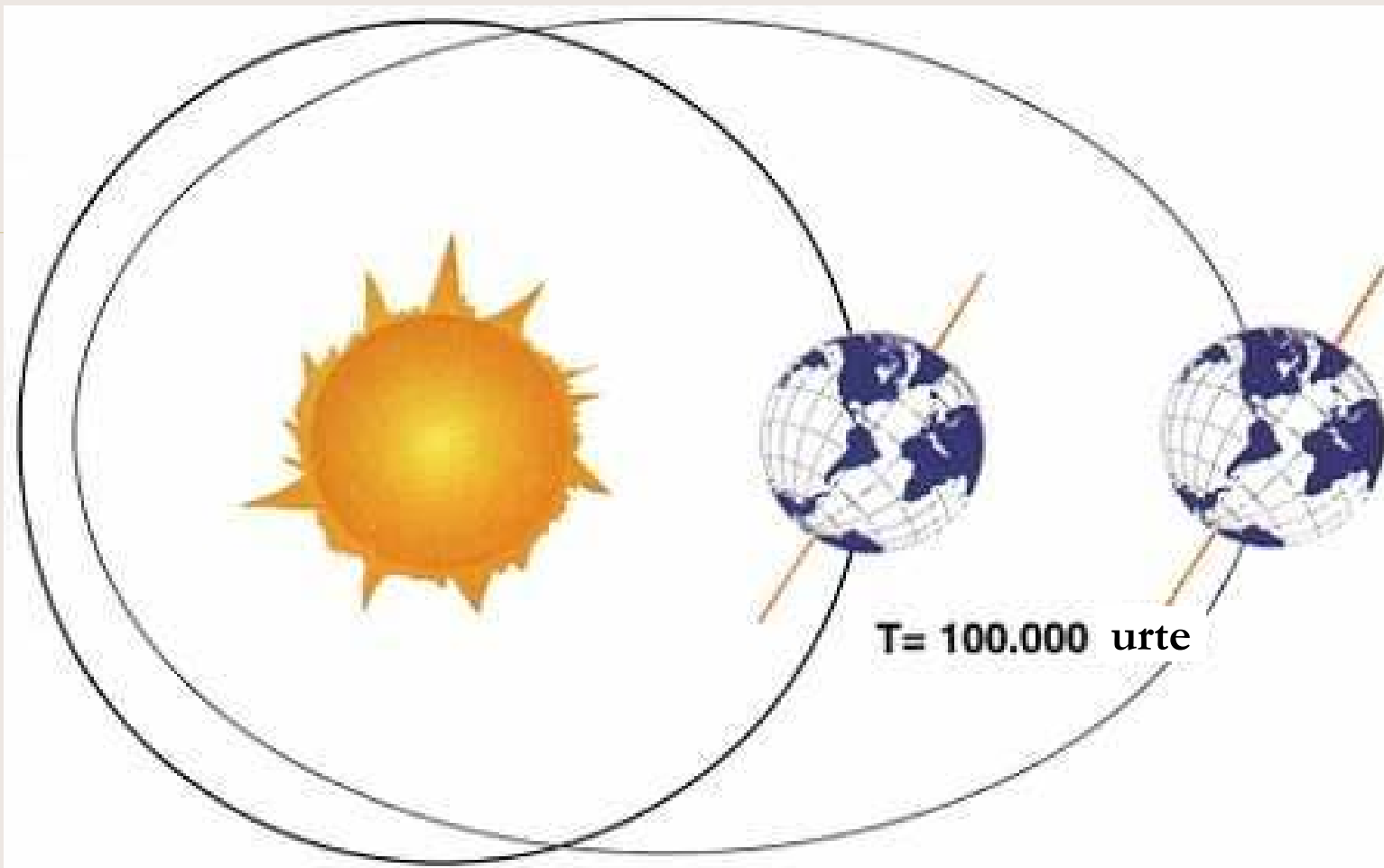
Litologia:

Eraketa:

Erliebe unitatea:
Litologia:
Eraketa:

Erlebe unitatea:

Litologia:

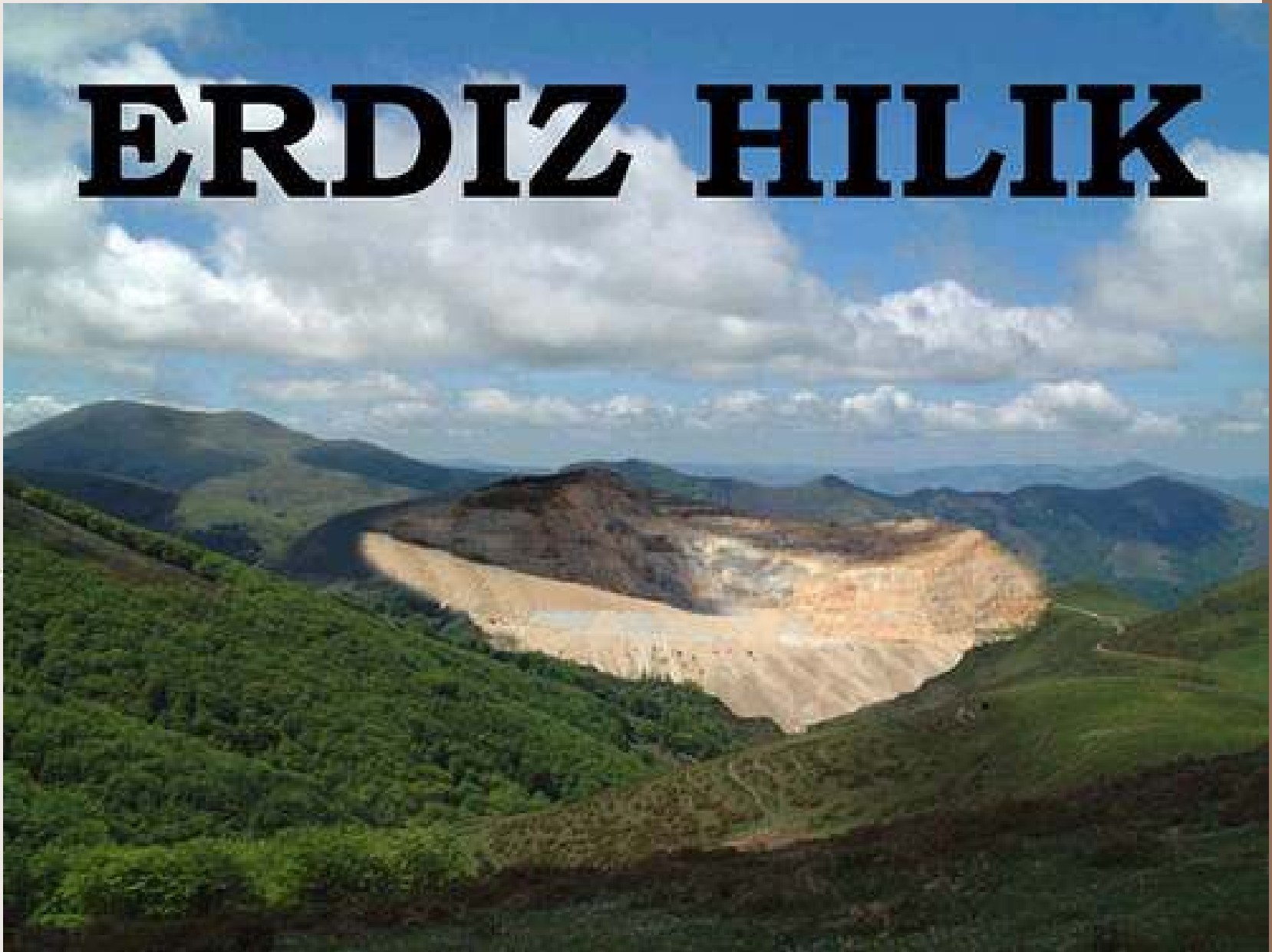
Eraketa:

ERDIZ BIZIRIK

ERDIZ HILIK

Erliebe unitatea:

Litologia:

Eraketa: